

УДК: 130.122: 37.013

Соціальний інтелект як складова феліксологічного підходу до соціалізації дитини

СТРУКОВА Тетяна – старший викладач кафедри виховання та культури здоров'я, Комуніальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2481-0986>

БРАТАНІЧ Борис – доктор філософських наук, професор, професор кафедри виховання та культури здоров'я, Комуніальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7175-924X>

STRUKOVA Tetyana – Senior Lecturer, Department of Education and Culture of Health, Communal institution of higher education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council», 70 Volodymyr Antonovych Str., Dnipro, 49006, Ukraine

BRATANICH Borys – Doctor of Philosophy, Professor, Professor of the Department of Education and Culture of Health, Communal institution of higher education «Dnipro Academy of Continuing Education» of Dnipropetrovsk Regional Council», 70 Volodymyr Antonovych Str., Dnipro, 49006, Ukraine

DOI:

Анотація. Актуальність проблеми. Доцільно говорити про становлення феліксологічного підходу у дослідженні процесу соціалізації дитини як складової соціальної філософії, філософії освіти та теорії педагогіки, у ширшому сенсі – одного з напрямів розвитку постмодерністської філософської думки, що орієнтується на особистість та її простір буття як основний предмет аналізу. Особливо важливим є філософський аналіз комунікативної складової феліксологічного підходу, що залишається на периферії досліджень, і яка включає в себе дослідження ролі соціального інтелекту як механізму забезпечення ефективної комунікації у просторі буття дитини. Мета дослідження. Виходячи з цього, метою дослідження є визначення ролі соціального інтелекту у межах феліксологічної інтерпретації процесу соціалізації. Методи дослідження. Теоретико-методологічна основа аналізу феліксологічного виміру соціалізації та ролі соціального інтелекту в ній містить традиційну феноменологію, екзистенціалістські настанови, комунікативістику, теоретичну психологію, філософсько-педагогічну методологію як репрезентацію філософських універсалій у певній галузі знання. Результати дослідження. Наше дослідження показує, що використання феліксологічного підходу відкриває можливості комплексного та філософськи обґрунтованого аналізу процесу соціалізації дитини як унікального соціокультурного явища, змістом якого є різноманітний, суб'єктивний і соціально детермінований саморозвиток особистості, який здійснюється як переживання дитиною радості власного буття та відчуття щастя як квінтесенції цього буття. Особливо важливою сферою змін є комунікативна сфера, враховуючи значення ефективної комунікації для формування безконфліктного та сприятливого для розвитку дитини простору її соціалізації. Цілеспрямоване дослідження механізмів розвитку соціально-комунікативних компетенцій дитини показує, що серед них одну з чільних ролей має соціальний інтелект, розвиток якого забезпечує ефективну міжособистісну комунікацію у просторі соціалізації. Соціальний інтелект слід вважати найбільш адекватною репрезентацією комунікативного виміру феліксологічної моделі соціалізації дитини.

Ключові слова: соціальна філософія, феліксологія, соціалізація, соціальний інтелект, соціально-комунікативна компетентність.

SOCIAL INTELLIGENCE AS A COMPONENT OF THE FELIXOLOGICAL APPROACH TO THE CHILD'S SOCIALIZATION

Summary. The urgency of the problem. It is expedient to talk about the formation of a felixological approach in the study of the child's socialization as a component of social philosophy, philosophy of education and theory of pedagogy, in a broader sense – one of the directions of postmodern philosophical thought. Of particular importance is the philosophical analysis of the communicative component of the felixological approach, which remains on the periphery of research, and which includes research on the role of social intelligence as a mechanism for effective communication in the space of the child's life. The purpose of the study Based on this, the purpose of the study is to determine the role of social intelligence in the felixological interpretation of the process of socialization. Research methods. Theoretical and methodological

basis of the analysis of the felixological dimension of socialization and the role of social intelligence in it includes traditional phenomenology, existentialist guidelines, communicative studies, theoretical psychology, philosophical and pedagogical methodology as a representation of philosophical universals in a particular field of knowledge. Results of the research. Our study shows that the use of the felixological approach opens the possibility of a comprehensive and philosophically sound analysis of the process of socialization of the child as a unique socio-cultural phenomenon, the content of which is diverse, subjective and socially determined personality development. of this being. A particularly important area of change is the communicative sphere, given the importance of effective communication for the formation of conflict-free and favorable for the development of the child's space of socialization. Purposeful study of the mechanisms of development of social and communicative competencies of the child shows that among them one of the leading roles is played by social intelligence, the development of which provides effective interpersonal communication in the space of socialization. Social intelligence should be considered the most adequate representation of the communicative dimension of the felixological model of child socialization.

Key words: social philosophy, felixology, socialization, social intelligence, social-communicative competence.

Вступ. Філософські засади феліксологічного підходу до соціалізації дитини акцентують необхідність аналізу особливостей (віково-видових та індивідуальних) її розвитку з найбільш ранніх етапів та здійснення соціалізуюче-виховних впливів у відповідності до природних здатностей, прагнень, інтенцій розвитку з орієнтацією на інтегративну екзистенційну мету – забезпечення її щасливого буття. В умовах формування інформаційного суспільства одним із основних системотворчих факторів формування сприятливого для розвитку особистості середовища стає комунікація. Формування здатності дитини до ефективної соціальної, групової, міжособистісної комунікації стає вирішальною умовою забезпечення феліксологічного виміру простору її соціалізації. У цьому контексті постає проблема впливу на особистість дитини з метою формування соціально-комунікативної компетентності засобами розвитку соціального інтелекту.

Аналіз останніх досліджень. Історично найбільш відомим вітчизняним філософом, який обґрунтував феліксологічний підхід до розвитку людини, був Григорій Сковорода з його концепцією природовідповідного виховання, орієнтованого на радість буття та щастя. Сьогодні такий підхід спирається на настанови філософії екзистенціалізму, гуманістичної філософії та психології, медіафілософії й інших напрямів філософської думки. Базовим вихідним пунктом філософських наративів у межах феліксологічного підходу є розуміння соціалізуючих впливів як інструментарію розвитку та саморозвитку здатностей кожної людини. Оскільки нещасна дитина і сформована з неї нещасна доросла людина не можуть вважатися всебічно гармонійно розвиненими і навіть психічно, соціально та духовно здоровими, феліксологічний підхід до соціалізації має розглядатися в якості однієї з базових складових гуманоцентричної філософії та педагогіки, філософії саморозвитку й особистісно орієнтованої освіти. Такі вчені, як Е. Белік, І. Брехман, М. Булич, І. Мурахов та інші вітчизняні і зарубіжні дослідники, присвятили свої роботи тим чи іншим аспектам феліксології у межах розробки концептуального становлення здорової та гармонійно розвинутої особистості. Разом із тим роль соціального інтелекту у цьому процесі не стала предметом серйозних наукових розвідок.

Мета статті. Визначити роль соціального інтелекту як складової феліксологічного підходу до соціалізації дитини.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння ролі соціального інтелекту у настановах феліксології щодо розвитку та виховання дитини першочергове значення має інтерпретація соціалізації як процесу освоєння соціокультурних норм, цінностей, моделей поведінки тощо, на основі чого формується здатність до успішного буття у суспільстві як основи власної самоактуалізації. Саме у такому розумінні інтелектуальний розвиток та щасливе самопочуття інтегруються в якості вирішальних чинників становлення креативної та соціоцентричної особистості, здатної до самотворення і конструювання соціального простору власного буття.

Успішна соціальна комунікація, в якій і здійснюється соціалізація дитини, передбачає її радість та задоволення від спілкування з іншими людьми. Саме відчуття радості забезпечує успішність формування у дитини відчуття спільності власного світу зі світом інших людей, а відтак – і потреби у взаємодії з іншими для активного пізнання цього світу. На нашу думку, існують всі підстави, виходячи з загально відомої піраміди потреб А. Маслоу стосовно до дітей, вважати природне прагнення дитини до того, щоб їй було затишно та весело, щоб її любили і пестили, щоб нею захоплювалися й опікувалися, базовою, екзистенційною потребою поряд із потребами безпеки, фізіологічними потребами, потребами сім'ї тощо. Таке розуміння ролі щастя у системі соціалізуючих чинників та цінностей забезпечує ефективність виховних впливів у відповідності з актуальними для дитини суб'єктивними потребами.

У контексті здійснення соціалізуючих впливів на дитину, щастя, як мета соціалізуючої діяльності, має інтерпретуватися як розвиток здібностей дитини, але не тільки навчальних, але й тих, які відносяться до повсякденного життя, екзистенційних у сенсі постійного використання, зокрема, таких як пам'ять, мислення, здатності до спілкування, вміння організовувати власний буттєвий простір тощо. Успішність при цьому потрібно розуміти не просто як досягнення певного результату, а як переживання радості дитиною з приводу власних досягнень. Феліксологічний підхід відкидає будь-який примус стосовно розвитку дитини, натомість забезпечує сприяння саморозвитку, розкриття самості дитини на основі поступового формування її

здатності допомагати самій собі. Дитина самоформується на основі засад вільного виховання, соціалізація здійснюється, виходячи з потреб дитини та орієнтуючись не лише на результат у вигляді нових здатностей і прагнень, а й на радісні переживання, позитивні емоції, щастя буття.

В основі такого співробітництва лежить відкритість і прихильність до дитини, віра в її природні сили, створення ситуацій успіху в пізнанні нових явищ, радісного відкриття самої себе. Відомо, що творча діяльність дитини є діяльністю, спрямованою на перетворення навколишнього світу, вона робить його цікавішим і багатшим на новому якісному рівні, і як наслідок, така діяльність перетворює саму дитину, збагачуючи її життя новими враженнями, вміннями, творчим досвідом спілкування з однолітками і дорослими.

Загалом культурна соціалізація дитини-дошкільника як процес освоєння нею цінностей людства, щонайперше, відображається в досягненні своїх рідних сімейних (національних) цінностей, що найбільше відповідає принципам наступності та природовідповідності виховання. У цьому процесі старшим (батькам, педагогам) важливо вміти відчутти і побачити у кожній дитині особистість і розвивати її відповідно до природних здібностей, створювати для неї миті радісних відкриттів у навколишньому світі. Феліксологічний підхід у вихованні дітей дошкільного віку методами створення радісного контексту заняття, у формах вільного спілкування та вільної діяльності відображає загальносвітові тенденції гуманізації освіти і може розглядатися в якості концептуально-змістовної основи процесу соціалізації в умовах домінування екзистенційних цінностей над «моральними абсолютами», що характерно для суспільства XXI століття.

Феліксологічний підхід до соціалізації людини тісно пов'язаний з феліксологією виховання, яка розглядається як «науково-теоретичний розгляд змістовної характеристики виховання, що забезпечує включення у складі мети виховання формування здібності дитини бути щасливою в житті» [5, с. 24]. Відомі дослідники проблеми С. Павлова та Н. Щуркова вважають, що саме ідея щастя має розглядатися в якості базової настанови у процесі освітнього цілепокладання та системної організації соціалізуючого середовища буття дитини, бути основою «організації всього дитячого життя» [6, с. 18]. У сучасному освітньо-виховному процесі активно розробляється проблематика феліксологічної компетентності педагога як його системної характеристики, яка полягає у здатності здійснювати освітню діяльність інтегровано з формуванням сприятливого для щасливого буття суб'єктів освіти середовища на основі використання м'яких освітніх технологій [4].

Специфіка феліксологічних філософських ідей як основи процесу соціалізації полягає у тому, що в процесі виховання забезпечуються не лише умови для щасливого буття дитини, а також її щастя як екзистенційна цінність у його соціальному, психологічному та духовному вимірах. Феліксологічний підхід до соціалізації акцентує наявність відчуття щастя у бутті кожної дитини як основну умову її становлення як здорової, творчої, розвиненої особистості, здатної до

самоактуалізації та соціальної креативності на засадах гуманоцентризму. Щасливе буття дитини при цьому розглядається як обов'язкова умова природовідповідності соціалізуюче-виховних впливів, їх відповідність природним інтенціям особистісного розвитку, основа використання притаманних саме цій дитині природжених нахилів у повсякденній освітній, побутовій та ігровій діяльності. При цьому є й зворотній зв'язок саморозвитку та щасливого буття, оскільки усвідомлення власної самоактуалізації є системною підставою задоволення та щастя особистості.

Дослідники вказують і на взаємообумовленість відчуття щастя і таких важливих для соціалізації дитини характеристик як здоров'я та здоровий спосіб життя. Відчуття щастя, щасливе буття формують такий стан дитини, який характеризується внутрішньою і зовнішньою гармонією, прагненням до життєтворчості та неперервного саморозвитку, цілісністю духовного світу особистості, а саме ці її складові становлять основу здоров'я та здорового способу життя. «Мета феліксологічного руху – сформувати необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя» [3, с. 52]. Для поєднання відчуття щастя та здоров'я існують навіть чисто соматичні підстави. Зокрема, у науковій літературі відмічається принципова відмінність знімків МРТ щасливих людей і тих, які знаходяться у звичайному стані, і це вказує на величезні позитивні фізіологічні зміни в організмі щасливої людини.

У межах феліксологічного підходу найбільше значення має культурологічний вимір процесу соціалізації, оскільки ціннісні орієнтири соціалізуюче-виховного процесу задаються зразками культури соціалізуючого середовища, в якому відбувається становлення людини. Дитина соціалізується через оволодіння реальними патернами та ідеалами культури, насамперед через мову та її використання в якості засобу спілкування та інструменту трансляції культури. Саме оволодіння культурою формує в індивіда власні культурно заангажовані потреби, інтереси, переконання, уподобання, сенсожиттєві пріоритети, етнокультурну самоідентифікацію, художній смак, стиль міжособистісної взаємодії тощо, перетворюючи його у соціального суб'єкта етнічно визначеного культурного простору.

У дитячому віці культурна соціалізація відбувається дуже динамічно за рахунок новизни її входження у найбільш різноманітні взаємовідносини з навколишнім світом, опосередковуючись постійними контактами та спілкуванням з дорослими й іншими дітьми. Процесуальність, невизначеність, динамічність соціалізації у дитячому віці вимагають урахування взаємодії різноманітних чинників цього процесу для забезпечення саме природного, а не примусово-маніпулятивного її входження у соціальне життя.

Акцентуємо насамперед значущість індивідуальної активності дитини як суб'єкта власної соціалізації, що передбачає когерентність процесів оволодіння культурними цінностями та розгортання внутрішніх інтенцій саморозвитку. Цінності стають конструктивним чинником становлення особистості в процесі природної інтеріоризації, засвоєння їх дитиною на основі власного досвіду. У цьому випадку вона стає також

суб'єктом культурного процесу, продукуючи себе як соціального суб'єкта.

Така характеристика культурної соціалізації дитини може бути забезпечена лише шляхом її включення у різноманітні взаємодії та міжособистісну комунікацію в навчально-ігровому процесі, завдяки вербальній комунікації, спільній діяльності з іншими дітьми та дорослими тощо. Саме у процесі комунікації проявляється значущість феліксологічного виміру соціалізації, оскільки успішність останньої прямо залежить від таких комунікаційних характеристик дитини як здатність до безконфліктного спілкування, орієнтація на дружбу, емпатію та взаємодопомогу, і зрештою, здатність радіти успіхам інших та спілкуванню з іншими, поєднання свого відчуття щастя з радістю буття інших дітей [10, с. 132].

Автоматично формування таких здатностей може і не відбутися, вони мають бути сформовані під час здійснення соціалізуючих впливів із використанням найрізноманітнішого інструментарію, насамперед – через ігрові ситуації, використання художніх образів, ініціювання позитивних емоцій тощо. Загальною настановою має бути поєднання когнітивного, комунікативного і феліксологічного вимірів соціалізації дитини, що є передумовою формування надійного фундаменту цього процесу, – становлення оптимістично-позитивного світогляду, конструктивної картини світу, емпатійної моделі комунікації тощо. Найбільше значення тут має поєднання цілей феліксологічної моделі соціалізації у вигляді щастя дитини і засобів їх досягнення у вигляді радості буття зі створенням сприятливого для цього комунікативного середовища, де домінує атмосфера радості й задоволення, яка сприяє зацікавленості дитини до пізнавальних процесів.

Саме у цьому пункті викристалізовується потреба у розвитку соціально-комунікативних навичок, які допомагають дитині здійснювати безконфліктне спілкування з іншими та надавати міжособистісній взаємодії контексту радості та щастя. Такі навички формуються на основі розвитку у дитини соціального інтелекту, інтегральної інтелектуальної здатності, що забезпечує успішність комунікації, групову та соціальну адаптацію, позитивні емоції від спілкування та взаємодії з іншими. Саме соціальний інтелект інтегрує в єдине ціле та регулює ті когнітивні процеси, які забезпечують у дитини розуміння інших людей і своєї взаємодії з ними, інтересів, усвідомлення мотивів та прагнень інших людей, опанування вербальної символіки та невербальних складових комунікації (жестів, поз, міміки тощо). Соціальний інтелект слід розглядати в якості когнітивного компонента міжособистісної комунікації, яка має сформувавши простір радості та емпатичних переживань.

Значення соціального інтелекту для становлення особистості розкрилося у наукових дослідженнях останньої третини минулого століття. На першому етапі становлення цієї наукової царини провідним був соціоцентричний напрям з акцентуванням значущості соціально-перцептивного та когнітивного вимірів і загального значення інструменту соціалізації, корисного для набуття особистістю соціального досвіду. Лише на перетині ХХ-ХХІ століть увагу дослідників привернули

виміри соціального інтелекту, пов'язані зі становленням соціальності дитини у групових взаємодіях, у комунікативних процесах та міжособистісному спілкуванні [7, с. 14]. Соціальний інтелект виявився інтегруючою ланкою, яка у процесі соціалізації здатна поєднати складні процеси зовнішнього виховного впливу, внутрішньо детермінованого процесу саморозвитку дитини та комунікаційні процеси в невеликих групах на основі формування здатності розуміти інших людей і природу міжособистісної взаємодії.

Упродовж ХХІ століття саме вказаний індивідуально-комунікативний вимір соціальності став домінуючим у вивченні соціального інтелекту. Один із фундаторів сучасної теорії соціального інтелекту Ю. М. Ємельянов обґрунтував зв'язок соціального інтелекту з феноменом соціальної сенситивності, акцентуючи його емоційно-емпатійну складову і розглядаючи його як «стійку, засновану на специфіці розумових процесів, афективного реагування і соціального досвіду здатність розуміти самого себе, а також інших людей, їх взаємини і прогнозувати міжособистісні події» [1, с. 54]. У вже класичних роботах іншого дослідника Д. В. Ушакова та в подальших дослідженнях представників його школи соціальний інтелект інтерпретується в якості здатності розуміти внутрішній світ і мотиви поведінки інших людей, пізнанні соціально-комунікативних процесів, що формується на основі набуття соціально-комунікативних компетентностей [11, с. 5].

Для феліксологічного підходу значущість соціального інтелекту як механізму соціалізації визначається його новим розумінням у межах комунікативного повороту, який визначає специфіку гуманітарних досліджень від початку ХХІ століття. У межах уже відносно самостійного напрямку досліджень соціального інтелекту виокремився комунікативний напрям, в якому він розглядається в якості комунікативного ресурсу становлення особистості і навіть як основа комунікативного інтелекту. Відповідно дослідники виділяють у соціальному інтелекті як комунікативному феномені когнітивну, емоційну та поведінкову складові [8, с. 36-37]. Усі вони є надзвичайно важливими для формування здатності дитини до здійснення ефективної взаємодії в групі і на цій основі – створення і перебування у просторі радості та щастя.

Когнітивний вимір соціального інтелекту включає в себе соціальні знання, які стосуються знань про інших людей, що дають можливість їх розуміти, а також норм і правил, на основі яких вони діють; формування індивідуальної соціальної пам'яті, яка містить інформацію про інших людей та способи взаємодій з ними; розвиток у дитини соціальної інтуїції на основі формування здатності до оцінки почуттів, визначення настрою і мотивів дій інших людей та можливостей відповідно контексту конкретної ситуації сприймати ці дії; набуття навичок соціального прогнозування на основі здатності планувати власну поведінку у процесі міжособистісної взаємодії, здійснювати саморефлексію та зміни у собі як суб'єкти власного саморозвитку і міжособистісної комунікації.

Емоційний вимір соціального інтелекту передбачає формування різноманітних форм соціально-комунікативної виразності, за допомогою яких визначаються

емоціональність та емоційна чутливість міжособистісної комунікації, її емпатичність і здатність до емоційного контролю; розвиток у дитини такої якості як співпереживання на основі формування здатності ставити себе на місце інших та долати власний комунікативний і мотиваційно-ціннісний егоцентризм; становлення в особистості механізмів саморегуляції поведінки на основі вміння здійснювати регулювання власних емоцій у процесі міжособистісної комунікації.

Поведінковий вимір соціального інтелекту передбачає формування в людини таких складових як соціальне сприйняття на основі вміння слухати (та чути) іншу людину; соціальна взаємодія у вигляді здатності до колективної (групової) взаємодії і творчого спілкування; соціальна адаптація через здатність роз'яснювати свою позицію і здійснювати на інших переконуюче-мотиваційний вплив, а також уміння уживатися з іншими людьми та демонстрування відкритості у стосунках із ними.

Виходячи з наявних наукових розвідок, доцільно узагальнити концептуальні підходи з погляду феліксологічної методології здійснення соціалізуюче-виховних впливів на дитину. Соціальний інтелект у цьому контексті є значущим чинником соціалізації насамперед у поведінково-комунікативному вимірі, в якості детермінанти успішної міжсуб'єктної групової взаємодії та ефективного спілкування на основі сформованої здатності адекватно інтерпретувати й оцінювати як власну поведінку, так і поведінку та її мотиви в інших людей. Саме формування на рівні індивіда цієї системної соціальної здатності слід оцінювати як вирішальну практичну характеристику дитини у процесі її становлення, яка через забезпечення ефективних міжособистісних взаємодій і комунікацій сприяє створенню простору соціалізації, наповненому радістю буття, спілкування та переживання їх як особистісного щастя.

Феліксологічний вимір соціального інтелекту має як мінімум два важливих аспекти. З одного боку, це конструктивний аспект, що стосується здатності дитини вибудовувати свою життєдіяльність на основі позитивних емоцій, виходячи з адекватного розуміння себе та інших людей у межах гуманоцентричної системи цінностей, а також формування здатностей до безконфліктної та доброзичливої комунікації на основі формування ефективного когнітивного компонента у структурі власних комунікативних здібностей. З іншого боку, доцільно говорити про соціальний інтелект як превентивний механізм попередження ризиків і загроз, які виникають у процесі групової взаємодії і можуть зруйнувати комунікаційний фундамент емоційно-радісного простору буття людини. Адже саме соціальний інтелект дає можливість останній здійснювати прогноз розвитку міжособистісних відносин, сприяє розвитку інтуїції та передбачливості у стосунках з іншими людьми, є важливим чинником формування психологічної витривалості і стресостійкості, механізмів подолання кризових ситуацій і підтримки самоповаги й оптимістичного світобачення.

Феліксологічна концепція соціалізації, таким чином, має включати розвиток соціального інтелекту дитини як основний механізм формування її соціально-комунікативної компетентності, що у свою чергу

визначає ефективність її життєдіяльності у контексті групової взаємодії, міжособистісної комунікації, радісного сприйняття свого життєвого середовища. Ця компетентність може бути визначена в емпірично верифікованих індикаторах, що визначають становлення таких компетенцій як орієнтування у групових міжособистісних взаємодіях, здатність визначати характерні риси, мотиви поведінки та емоційні стани партнерів у процесі комунікації, вміння обирати оптимальні та прийнятні для всіх способи спілкування та взаємодії у групі [2, с. 328]. У своїй сукупності вказані та інші компетенції у межах соціального інтелекту формують інтегральну здатність дитини, яка забезпечує її успішність в якості суб'єкта міжособистісних взаємодій та комунікації на основі розуміння та прогнозування своєї поведінки і мотивів поведінки інших людей. У цьому сенсі можна сказати, що саме високий соціальний інтелект вирішальною мірою впливає на рівень адаптованості й ефективності комунікації і взаємодії з іншими людьми, а відтак – успішність таких взаємодій і позитивні характеристики простору взаємодії, що є практично-діяльнісною основою сприйняття власного буттєвого середовища як простору радості та щастя.

Практичний аспект використання соціального інтелекту як практичного інструментарію забезпечення феліксологічної спрямованості процесу соціалізації ставить проблему його репрезентативності у повсякденній свідомості та життєдіяльності дітей. На нашу думку, цей аспект проблеми вимагає залучення змісту теорії практичного інтелекту, розробленої у роботах Р. Стернберга та його послідовників. У цих дослідженнях саме соціальний інтелект як «практичний інтелект» є основою досягнення людьми життєвого успіху за рахунок створення найбільш сприятливих умов своєї діяльності [9, с. 227]. Враховуючи те, що успішність є одним із найважливіших аспектів позитивного сприйняття власної діяльності, практичний інтелект слід вважати однією з репрезентацій соціального інтелекту у системі механізмів феліксологічної спрямованості процесу соціалізації. У такій інтерпретації соціальний інтелект забезпечує формування низки практичних здатностей дитини, необхідних для забезпечення та усвідомлення повноти й радості власного буття, таких як:

– здатність вирішення практичних завдань у просторі повсякденної життєдіяльності та комунікації за рахунок умінь працювати з інформацією, виокремлювати різні аспекти проблем, успішно спілкуватися для їх вирішення, своєчасно приймати потрібні рішення;

– здатність до ефективного вербальної та невербальної комунікації у процесі вирішення практичних проблем, включаючи уміння висловлювати свою позицію, наявність достатнього лексику, орієнтацію на результативне спілкування, навички ефективного роботи з інформацією у процесі комунікації;

– інтегративна соціальна компетентність, яка полягає у здатності адекватно сприймати інших людей у процесі практичної життєдіяльності, оволодінні інструментарієм впливу та знаходження консенсусу для спільного вирішення практичних проблем, сповідання конструктивної, життєстверджуючої системи цінностей,

високий рівень культурного розвитку, достатній для ефективного співробітництва та комунікації.

Сьогодні саме практичний аспект соціального інтелекту має найбільше значення для формування феліксологічного простору соціалізації дитини, забезпечення успішності її діяльності у цьому просторі та радісного сприйняття подій, що у ньому відбуваються.

Висновки. Таким чином, феліксологічний підхід дозволяє забезпечувати сприятливий в емоційному відношенні простір соціалізації. У такому просторі дитина відчуває себе комфортно, переживаючи радісні емоції у процесі оволодіння необхідними знаннями та навичками. Невід'ємною складовою цього процесу є забезпечення успішної соціально-групової комунікації та формування позитивного середовища

спілкування і взаємодії, що висуває проблему використання соціального інтелекту як інструментарію забезпечення ефективної комунікації у процесі соціалізації. Високий рівень соціального інтелекту дитини формує сприятливі для реалізації феліксологічної моделі соціалізації характеристики буттєвого простору на основі розвитку індивідуальних когнітивних процесів, інтелектуального та емоційного реагування на особистісний і соціокультурний контекст інтерактивних взаємодій та спілкування. Найбільш актуальними є дослідження соціального інтелекту як потенціалу розвитку практичної соціально-комунікативної компетентності особистості, що забезпечує успішну комунікацію та взаємодію у процесі безпосередньої життєдіяльності суб'єктів соціалізації.

Список використаних джерел

1. Емельянов Ю. Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности. М. : Просвещение, 1995. 183 с.
2. Івашкевич Е. З. Соціальний інтелект педагога : монографія. Київ ; Рівне : Принт-Хауз, 2017. 532 с.
3. Мінєнко Г., Крошка С. Шляхи феліксологічного становлення особистості та медіазабезпечення фахової компетентності студентів Лисичанського педагогічного коледжу. *Освіта на Луганщині*. 2015. № 2. С. 49-53.
4. Наука про вчительське щастя. URL : <https://bogosvyatska.com/2021/06/25/> (дата звернення : 20.12.2021).
5. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : монографія. Луганськ : Альма-матер, 2007. 352 с.
6. Павлова Е. П., Щуркова Н. Е. Как воспитать счастливого ребенка (феликсология воспитания). М. : Пед. общество России, 2010. 186 с.
7. Романенко М. І., Братаніч Б. В., Куций А. М. Міждисциплінарне розуміння предметності соціального інтелекту. *Гілея : науковий вісник*. 2019. № 141. С. 14-17.
8. Савенков А. И. Концепция социального интеллекта. *Вестник практической психологии образования*. 2006. № 1 (6). С. 34-39.
9. Стернберг Р. Дж. Практический интеллект. СПб. : Питер, 2002. 265 с.
10. Струкова Т. А. Філософські засади та наукові підходи до аналізу соціально-комунікативного виміру соціалізації дошкільників. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2021. № 2. С. 129-134.
11. Ушаков Д. В. Социальный интеллект : теория, измерение, исследования. М. : Изд-во Института психологии РАН, 2004. 176 с.

References

1. Emelianov, Yu. N. (1995). *Teoriya formirovaniya y praktyka sovershenstvovaniya kommunykatyvnoi kompetentnosti* [Theory of formation and practice of improving communicative competence]. Moskva : Prosveshchenye [in Russian].
2. Ivashkevych, E. Z. (2017). *Sotsialnyi intelekt pedahoha* [Social intelligence of the teacher]. Kyiv ; Rivne : Prynt-Khauz [in Ukrainian].
3. Minienko, H., & Kroshka, S. (2015). Shliakhy feliksolohichnoho stanovlennia osobystosti ta mediazabezpechennia fakhovoi kompetentnosti studentiv Lysichanskoho pedahohichnoho koledzhu [Ways of felixological formation of personality and media support of professional competence of students of Lysichansk Pedagogical College]. *Osvita na Luhanshchyni*, 2, 49-53 [in Ukrainian].
4. Nauka pro vchytelske shchastia [The science of teacher happiness] (2021). URL : <https://bogosvyatska.com/2021/06/25/> (accessed : 20.12.2021) [in Ukrainian].
5. Omelchenko, S. O. (2007). Vzaiemodiia sotsialnykh instytutiv suspilstva u formuvanni zdorovoho sposobu zhyttia ditei ta pidlitkiv [Interaction of social institutions of society in the formation of a healthy lifestyle of children and adolescents]. Luhansk : Alma-mater [in Ukrainian].
6. Pavlova, E. P., & Shchurkova, N. E. (2010). *Kak vospytat schastlyvoho rebenka (felyksolohyia vospytanyia)* [How to raise a happy child (felixology of upbringing)]. Moskva : Ped. obshestvo Rossyy [in Russian].
7. Romanenko, M. I., Bratanich, B. V., & Kutsyi, A. M. (2019). Mizhdystyplinarne rozuminnia predmetnosti sotsialnoho intelektu [Interdisciplinary understanding of the subjectivity of social intelligence]. *Hileia : naukovyi visnyk*, 141, 14-17 [in Ukrainian].
8. Savenkov, A. Y. (2006). Kontseptsyia sotsyalnoho yntellekta [The concept of social intelligence]. *Vestnyk praktycheskoi psykholohyy obrazovaniya*, 1 (6), 34-39 [in Russian].
9. Sternberh, R. Dzh. (2002). *Praktycheskyi yntellekt* [Practical Intelligence]. SPb. : Pyter [in Russian].
10. Strukova, T. A. (2021). Filosofski zasady ta naukovy pidkhody do analizu sotsialno-komunykativnoho vymiru sotsializatsii doshkilnykiv [Philosophical principles and scientific approaches to the analysis of socio-communicative dimension of socialization of preschoolers]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal*, 2, 129-134 [in Ukrainian].
11. Ushakov, D. V. (2004). *Sotsialnyi yntellekt : teoriya, yzmerenye, yssledovaniya* [Social intelligence : theory, measurement, research]. Moskva : Yzd-vo Ynstytuta psykholohyy RAN [in Russian].